

Jan Maria Szymusiak

"Dictionnaire de la foi chrétienne", t. 1-2, Paris 1968 : [recenzja]

Collectanea Theologica 39/3, 208-209

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dentalne wydarzenie, nie podkreślając jednak zbytnio jego chronologicznego następstwa. Stąd też samo brzmienie słów: „zmarłychwstał trzeciego dnia zgodnie z Pismem” nie upoważnia do sztywnego wtlaczania faktu zmarłychwstania w kategorii myślenia ściśle chronologicznego, ale równocześnie nie znosi jego historycznego charakteru; tym bardziej apokaliptyczno-eschatologiczny wymiar 1 Kor 15, 4b nie pozwala, by „trzy dni” były rozumiane w sensie tylko psychologicznym lub symbolicznym.

Książka Lehmannna stanowi bez wątpienia ciekawe studium, które, podważając potocznie przyjęte i niemal same przez się oczywiste poglądy, wywoła dyskusje wśród egzegetów, a tak przyczynić się może niemało do lepszego wyjaśnienia słów Pawłowych 1 Kor 15, 4b nie pozbawionych zresztą pewnej zagadkowości.

Ks. Ignacy Bieda SJ, Warszawa

ANDRÉ MANARANCHE SJ, *Je crois en Jésus-Christ aujourd'hui*, Paris 1968, Seuil, s. 192.

„Rok wiary”, zakończony 29 czerwca 1968, był okazją do wielu opracowań zagadnienia stosunków człowieka z Bogiem. Krytyka francuska wyróżniła szczególnie książkę ks. Manaranche'a, przyznając mu „Prix Noël”, nagrodę przyznawaną najlepszej pozycji z dziedziny publicystyki katolickiej. I rzeczywiście mamy tu do czynienia z gorącym wyznaniem wiary w Chrystusa na tle dzisiejszej kultury umysłowej.

Autor stwierdza, że „nowy ateizm”, jaki powstał w naszych czasach, nie opiera się na przesłankach humanistycznych, ale wynika z głębokiego nieporozumienia, a raczej z braku rozumienia postawy ludzi wierzących ze strony współczesnych ideologicznych bojowników wszelkiej maści.

Pierwszym zadaniem, jakie sobie postawił Manaranche, socjolog i wykształcenia, który teologiczne studia ukończył już w wieku dojrzałym, jest przeanalizowanie znaczenia dosyć hermetycznego słownictwa, stosowanego w środowiskach religijnych, chrześcijańskich na pierwszym miejscu. Analizuje ze wszystkich możliwych stron wyrazy takie jak wiara, religia, moralność, kult, wyznanie, sakralność, apostołstwo i inne. Stara się wyjaśnić niedopowiedzenia, nieporozumienia, skostnienia umysłowe, które kryją się pod tymi wyrazami, często używanymi bez większego zastanawiania się ze strony użytkowników, a odrzucane lub wypaczane (z winy wierzących) przez innych.

Na drugim etapie swojego myślowego postępowania autor podejmuje problem wyrażenia wiary. Stanowczo i bez wybiegów stawia problem mitu w religii oraz trzech wielkich symboli, występujących w słownictwie religijnym, mianowicie symbolu Ojca, symbolu Zła i symbolu Kary.

Dyskusję prowadzi jasno i bez ogródek, a czytelnik odczuwa wewnętrzne wyzwolenie z wielu fałszywych lub dotychczas źle postawionych problemów. Ufajmy, że dobry tłumacz udostępni to dzieło szerszym kręgom czytelników polskich.

Ks. Jan M. Szynusiak SJ, Warszawa

Dictionnaire de la foi chrétienne, Paris 1968, Le Cerf, t. I: *Les mots*, s. XIII + 836 szpalt; t. II: *L'histoire*, s. 356.

Dwaj dominikanie, Olivier de la Brosse i Antonin-Marie Henry, oraz benedyktyn Philippe Rouillard są naczelnymi redaktorami tego dzieła, przy którym współpracowało ponad sześćdziesięciu autorów. Pierw-

szy tom to encyklopedyczny wykaz postaci, związanych z życiem różnych wyznań chrześcijańskich na przestrzeni wieków oraz słownictwa chrześcijańskiego (teologicznego, liturgicznego, ascetycznego, administracyjnego etc); nie wykluczając jednak zasadniczego słownictwa innych religii lub ideologii oraz wielkich nurtów filozoficznych. Jest to więc cenny podręcznik religioznawstwa i historii, mimo nieuniknionych potknięć w szczegółikach. Nie zawiera on żadnego aparatu naukowego, ale w dosyć licznych wypadkach odsyła do dwóch opracowań bardziej specjalistycznych, mianowicie *Vocabulaire de théologie biblique* i *Encyclopédie de la foi* (L. Bouyer). Wreszcie ta część zawiera odnośniki do tomu drugiego, historycznego.

Tom II jest bardzo cennym zbiorem, nie spotykanym dotychczas, obszernych, jasnych i szczegółowych siedemnastu tablic, dotyczących — „Życia Kościoła” (4 tablice: Chronologia Kościoła do roku 1870; sto lat powszechnej historii współczesnej z historią Kościoła włącznie; Hierarchia i obrządku wschodnie; spis wszystkich zakonów: starożytnych, średniowiecznych i nowoczesnych — z wymienieniem dla każdego z nich założyciela, miejsca pochodzenia i cech wyróżniających); „Sformułowania wiary” (9 tablic: Wielkie sobory z datami, najwybitniejszymi postaciami i głównymi uchwałami; szczegółowe tablice dla ostatnich trzech soborów powszechnych; Wykaz wielkich dokumentów papieskich od Piusa VI; 2 tablice przedstawiające szczegółową analizę *Sentencji* Piotra Lombarda i *Sumy Teologicznej* św. Tomasza, wreszcie wykaz nauk chrystologicznych na przestrzeni wieków); „Kościoł wobec świata” (2 tablice: Synopsa ekumeniczna, czyli wykaz dat i okoliczności powstania różnych wyznań chrześcijańskich, paralelnie z wynarzaniami w Kościele rzymskokatolickim; Etapy ewangelizacji świata). Ostatnie trzy tablice dotyczą wielkich religii Azji, judaizmu oraz islamu.

Takiego narzędzia pracy dla historyka, teologa i socjologa jeszcze nie było. Przyda się ono każdemu człowiekowi kulturalnemu, a dziennikarze, którzy się tak bardzo w ostatnich latach interesują sprawami Kościoła, powinni od czasu do czasu sprawdzać mało sobie znane daty lub pojęcia religijne.

Ks. Jan M. Szymusiak SJ, Warszawa

MARC ORAISON, *Tête dure*, Paris 1969, Seuil, s. 221.

Jest to autobiografia, a raczej epopeja spokojnego człowieka o „twardej głowie”. *Tête dure* po francusku nie oznacza tego, co po polsku nazywamy trywialnie „tęgą głową”, ale raczej „zakutą” głową, która nie daje sobie przemówić do rozsądku. I rzeczywiście ten trzydziestoletni chirurg, doświadczony długą praktyką w szpitalu miejskim w Bordeaux, potem na froncie francuskim, wreszcie w pierwszej wojnie wietnamskiej, opuszcza świetną karierę naukową i życie towarzysko-kulturalne, uwieńczone wielkimi sukcesami na scenie amatorskiego teatru, gdzie pod okupacją niemiecką reżyseruje dramaty Claudela i wystawia wielkie opery. W poszukiwaniu absolutu próbuje życia w eremie kartuzów, potem w nowicjacie dominikanów. Nieudane jednak te próby prowadzą go do seminarium duchownego przy Instytucie Katolickim w Paryżu.

W czasie studiów teologicznych dokonuje odkrycia, które będzie źródłem wielkich trudności w zaśniedziałym środowisku teoretyków życia moralnego. Pracuje mianowicie na pograniczu nauk medycznych i teologii moralnej. Teza doktorska pt. *Vie chrétienne et problèmes de la sexualité* otrzymuje najwyższą ocenę (*prosus cum singulari laude*), ale znajduje się niebawem wciągnięta na Indeks (dzieje się to przed soborem w latach 1951—1953) pod zarzutem braku poczucia moralności chrześcijańskiej i wprowadzania niezwykłych sposobów myślenia (słowa kardynała Pizzardo, s. 149)